

Kieliverkosto (<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Äiru hoi! Äidinkielenomaisen ruotsin opetus suomenkielisissä peruskouluissa

---

Toista kotimaista kieltä voi opiskella eri oppimäärien mukaan, ja tässä artikkelissa pohdimme erityisesti äidinkielenomaisen ruotsin nykyasemaa ja mahdollista tulevaisuutta suomenkielisissä peruskouluissa. Äidinkielenomainen ruotsi, lyhyesti äiru, on saanut vain vähän huomiota, ja tällä hetkellä hyvin harva oppilas opiskelee ruotsia tämän oppimäärän mukaan. Artikkelissa esittelemme hankkeen, jossa tähtäämme äiru-opetuksen tutkimiseen ja tukemiseen. Lisäksi kerromme alustavia tuloksia hankkeessa tehdystä kartoitustutkimuksesta.

Julkaistu: 23. maaliskuuta 2022 | Kirjoittaneet: Sofie Henricson, Sanna Heittola, Siv Björklund, Hanna Lehti-Eklund ja Marina Forsberg

Äidinkielenomainen ruotsi

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS 2014) todetaan, että toisen kotimaisen kielen opetus tulisi järjestää niin, että myös ne oppilaat, jotka jo taitavat kielen ennestään, voivat edistää kielitaitoaan. Tässä suhteessa kolme eri toisen kotimaisen kielen oppimäärää avaavatkin hyvät mahdollisuudet tarjota jokaisen oppilaan kielitaitoon sopivimman kielenoppimisväylän. Perusopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluu toinen kotimainen kieli joko pitkänä A-kielenä, keskipitkänä B-kielenä tai äidinkielenomaisena kielenä. Äidinkielenomainen toinen kotimainen kieli kuuluu A-kielen oppimäärään, mutta sillä on kuitenkin opetussuunnitelmassa omat tavoitteensa. Suomenkielisissä kouluissa kyse on silloin äidinkielenomaisesta ruotsista, jota kutsutaan äiruksi. Ruotsinkielisissä kouluissa vastaava oppimäärä on modersmålsinriktad finska, jota kutsutaan mofiksi (ks. Nummela & Westerholm 2020; Pörn ym. 2021).

Ruotsinkielisissä kouluissa äidinkielenomainen suomi (mofi) on saanut vakiintuneen aseman ja monet kaksikieliset oppilaat valitsevat tämän oppimäärän (Nummela & Westerholm 2020). Suomenkielisissä kouluissa tilanne on toinen, vaikka äidinkielenomainen ruotsi oppimääränä on ollut osa opetussuunnitelmaa jo vuodesta 2004. Harvassa koulussa kuitenkaan tunnetaan tätä oppimäärää, ja mahdollisuutta sen opiskeluun ei useinkaan tarjota. Näin ollen yleensä myös

ruotsia hyvin osaavat oppilaat osallistuvat tavalliseen ruotsinopetukseen muiden oppilaiden kanssa (A- tai B-ruotsi, ks. Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011). Koska äiru-oppimäärällä ei ole yhtä vakiintunutta asemaa kuin mofi-oppimäärällä, ei myöskään siihen liittyviä tutkimuksia, kahta maisterintutkielmaa lukuun ottamatta, ole tehty (Öhman 2013; Nuutinen 2021). Tällä hetkellä tiedämmekin vielä hyvin vähän äiru-oppimäärästä ja sen tarjoamista mahdollisuuksista.

Äiru-oppimäärän pääkohderyhmänä ovat kaksikieliset oppilaat, riippumatta heidän yleisestä koulumenestyksestään. Vaikka äirukin lasketaan A-kieleksi, sen näkökulma on hiukan erilainen ja oppimistavoitteet ovat myös hieman korkeammat kuin tavallisessa A-kielen oppimäärässä. Äirussa oppilaille tulee tarjota mahdollisuus reflektoida ja syventää ruotsin kielen osaamistaan ja ruotsinkielisen kulttuurin tuntemustaan ja tavoitetaso on esimerkiksi 6. luokalla suullisissa kielitaidoissa B1.1, kun vastaava tavoite A-ruotsin kielen oppimäärässä on hiukan matalampi, A1.3 (POPS 2014).

Kehitys- ja tutkimushanke Äiru 1.0

Äiru 1.0 -hankkeessa (<https://blogs.helsinki.fi/airu/fi/>) (1.9.2021–31.8.2023) tutkimme äidinkielenomaisen ruotsin opetusta suomenkielisissä peruskouluissa. Hanke toteutetaan Helsingin yliopiston ja Åbo Akademin välisenä yhteistyönä, ja hankkeen ohjausryhmässä ovat edustettuina sekä Opetushallitus että Svenska Nu -verkosto. Kaksivuotista hanketta rahoittaa Svenska kulturfonden.

Hanketta voi luonnehtia toimintatutkimukseksi (esim. Carlgren 2005; Rönnerman 2012). Kiinnostuksemme kohteena on oppimäärä, jota on ollut haastava saada toimimaan suomenkielisissä peruskouluissa ja jonka olemassaolosta monet rehtorit tai ruotsinopettajatkaan eivät ole tietoisia. Äiru-oppimäärää kohtaan on kuitenkin myös osoitettu kiinnostusta, mikä on näkynyt mm. sanomalehtien yleisönosastoilla (esim. Saari, Sundman & Hakulinen 2020a, 2020b). Muun muassa Helsingin Sanomissa (Cedercreutz-Pesonen 2020) ja Hufvudstadsbladetissa (Språkför 2021) on ollut mielipidekirjoituksia, joissa vanhemmat esittävät huolensa siitä, miten hankalaa on saada äidinkielenomaista ruotsinopetusta heidän suomenkielisiä kouluja käyville kaksikielisille lapsilleen samalla, kun he kokevat, että muille kielille tuntuisi olevan helpompi saada kouluilta kannustusta.

Äiru-hankkeen ensimmäisessä vaiheessa kartoitamme, missä äidinkielenomaisen ruotsin opetusta tarjotaan, miten äirun opetus on järjestetty ja missä kouluissa olisi kiinnostusta uusien opetusryhmien perustamiseen. Seuraavassa vaiheessa haemme myös toimivia käytänteitä ja oppimateriaalia mm. tutkimalla luokahuonekäytäntöjä, haastatteleamalla opettajia ja pilotoimalla äiru-kerhoa.

Tärkein pitkän tähtäimen tavoitteemme on vakiinnuttaa oppimäärän asema suomenkielisissä kouluissa ja luoda malleja sille, kuinka äidinkielenomaista opetusta voidaan järjestää tarkoituksenmukaisella tavalla. Koska äirusta on hyvin vähän tietoa ja koska oppimäärää ei ole tarjolla monessakaan koulussa, tavoitteemme on sekä ymmärtää äiru-oppimäärän

mahdollisuuksia ja haasteita että kannustaa parantamaan ja laajentamaan ruotsin kielen opetuksen käytäntöjä. Painopiste on ruotsin kielen opetustarjonnan kehittämisessä, mutta haluamme myös lisätä tietopohjaa äiru-oppimäärästä.

Saadaksemme tietoa äiruun vaikuttavista kielipolitiikan eri tasoista tavoitteenamme on kerätä monipuolista aineistoa, mm. kartoittamalla opetuksen toteutusta, haastattelemalla opettajia, rehtoreita ja opetustoimen johtajia sekä havainnoimalla opetusta. Hankkeen yleisenä viitekehysenä ovat Spolskyn ajatukset kielipolitiikasta (2004), joissa kielipolitiikka nähdään kolmen eri tason limittäisenä dynamiikkana, johon kuuluvat kielisuunnittelu (*language management*), kieli-ideologiat (*language ideology*) ja kielikäytännöt (*language practices*). Kielikäytännöt liittyvät esimerkiksi opettajien ja oppilaiden kielivalintoihin luokkahuoneessa. Kieli-ideoitioita voi esimerkiksi havaita ohjeistusten arvopohjista, mutta ne näkyvät myös yleisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa. On tärkeää saada tietoa myös huoltajien kieli-ideoitioista, sillä niillä on merkitystä oppimäärän tunnettuudelle ja vakiintumiselle osaksi ruotsin kielen oppimääriä. Kielisuunnittelun osalta tarkastelemme valtakunnallisia ja paikallisia opetussuunnitelmia. Paikallisella tasolla myös kuntien opetusta ohjaavat opetustoimen johtajat ovat kielipolitiikan osalta avainasemassa hankkeemme kannalta.

Kartoitustutkimus liki tuntemattomasta oppimäärästä

Loppuvuodesta 2021 lähetimme sähköisen kyselylomakkeen maanlaajuisesti suomenkielisten peruskoulujen rehtoreille ja ruotsinopettajille. Lomakkeessa kysyimme rehtoreilta ja ruotsinopettajilta ruotsinopetuksesta sekä erityisesti äirusta. Selvitimme, kuinka tunnettua äiru-opetus on, mitkä koulut tarjoavat oppimäärää ja kuinka äirun opetus on käytännössä organisoitu. Kartoitimme myös sitä, kuinka kaksikielisten oppilaiden (suomi-ruotsi) ruotsinopetus on yleisesti järjestetty suomenkielisissä peruskouluissa.

Tähän mennessä kaikkiaan 241 rehtoria ja 270 ruotsinopettajaa on vastannut kyselyyn. Vastauksia tuli sekä A-, B-, että äiru-oppimäärien opettajilta. Tähänastisten tulosten mukaan äiru on silmiinpistävästi tuntematon oppimäärä. Kyselyyn vastanneista rehtoreista yli 90 % ja ruotsinopettajista 88 % eivät olleet kuulleet äirusta ennen kyselyä (ks. taulukko 1).

	Tuntee äirun (%)	Ei tunne äirua (%)
Rehtorit	9,7	90,3
Ruotsinopettajat	12,0	88,0

Taulukko 1. Äiru-oppimäärän tunnettuus

Kartoitustutkimuksen analysointi on vielä kesken ja esittelemme tuloksia tarkemmin analyysien valmistuttua. Jo alustavien tulosten perusteella on kuitenkin selvää, että äirusta tiedottaminen ja oppimäärän markkinointi on noussut tärkeäksi osaksi hankettamme. Laajempi tietoisuus äiru-opetuksesta on välttämätöntä, jotta ruotsin opetus toisena kotimaisena kielenä voisi laajentua ja jotta äirun oppimäärä voisi saada vakiintuneemman aseman suomenkielisissä kouluissa.

Kohti tasa-arvoisempia mahdollisuuksia toisen kotimaisen kielen oppimiseen?

Äiru-hankkeessa pyrimme lisäämään tietoisuutta ja tietoa äirusta sekä tukemaan oppimäärää moninaisin keinoin. Tämänhetkisen tiedon mukaan työtä aiheen parissa onkin vielä runsaasti, sillä opetussuunnitelman linjaukset peilautuvat vielä kovin heikosti koulujen kielikäytänteisiin. Hankkeen näkökulmasta kaikilla oppilailla tulisi lähtötasosta ja koulukielestä riippumatta olla yhtäläiset mahdollisuudet kehittää toisen kotimaisen kielen taitojaan. Opetussuunnitelman mukaan ruotsinkielisissä kouluissa tarjottava mofi ja suomenkielisissä kouluissa tarjottava äiru ovat rinnastettavissa toisiinsa. Käytännössä mofi on kuitenkin vakiintunut ja suosittu oppimäärä, kun taas äiru on toistaiseksi liki tuntematon oppimäärä, joka vielä hakee asemaansa ja kohderyhmäänsä.

Toivomme hankkeemme voivan tarjota alkusysäyksen muutokselle, joka pitkällä tähtäimellä loisi oppilaille tasavertaisemmat mahdollisuudet toisen kotimaisen kielen kehittämiseen. On myös tärkeää luoda sekä päättäjien, opettajien että huoltajien välisiä verkostoja ja yhteistyökuvioita.

Projektiryhmään saa mielellään olla yhteydessä sähköpostitse ([airu10\(at\)helsinki.fi](mailto:airu10(at)helsinki.fi)) ja hankkeen edistymistä voi seurata sivustolla <https://blogs.helsinki.fi/airu/fi/> (<https://blogs.helsinki.fi/airu/fi/>).

Sofie Henricson on pohjoismaisten kielten apulaisprofessori Helsingin yliopistossa.

Sanna Heittola on tutkijatohtori Helsingin yliopistossa.

Siv Björklund on kielikyllyn ja monikielisyyden professori Åbo Akademiassa.

Hanna Lehti-Eklund on pohjoismaisten kielten professori Helsingin yliopistossa.

Marina Forsberg on tutkimusavustaja Helsingin yliopistossa.

Lähteet

Carlgren, I. 2005. Praxisnära forskning – varför, vad och hur? Teoksessa Carlgren, I. ym. (toim.), *Forskning av denna världen II – om teorins roll i praxisnära forskning*. (Vetenskapsrådets rapportserie.) Tukholma: Vetenskapsrådet. 7–16.

Cedercreutz-Pesonen, M. 2020. Äidinkielenomaisesta ruotsista tarvitaan lisää tietoa. *Helsingin Sanomat* 10.10.2020.

Lehti-Eklund, H. & Green-Vänttinen, M. 2011. *Svenska i finska grundskolor*. (Nordica Helsingiensia 27.) Helsinki: Helsingin yliopisto.

Nummela, Y. & Westerholm, A. 2020. *”Det är bra att börja i tid” - undervisningen i finska i de svenskspråkiga skolorna*. (Rapporter och utredningar 2020:5.) Helsinki: Opetushallitus.

Nuutinen, E. 2021. *De tvåspråkigas svenskundervisning i finskspråkiga skolor*. Maisterintutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

POPS 2014. *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsinki: Opetushallitus.

Pörn, M., Forsman, L., Hansell, K., Lassus, A., Löf, Å., Maunu, N. & Östman, T. 2021. *Mofi-stigen: En handbok för mofi-lärare i 1–9*. Turku: Åbo Akademi.

Rönnerman, K. (toim.). 2012. *Aktionsforskning i praktiken – förskola och skola på vetenskaplig grund*. Lund: Studentlitteratur.

Saari, M., Sundman, M. & Hakulinen, A. 2020a. Kehittykö kaksikielisen oppilaan ruotsin kieli suomenkielisessä koulussa? *Helsingin Sanomat* 24.9.2020.

Saari, M., Sundman, M. & Hakulinen, A. 2020b. Tvåspråkiga elever i finsk skola är en försummad grupp. *Hufvudstadsbladet* 11.9.2020.

Spolsky, B. 2004. *Language Policy*. (Key topics in sociolinguistics.) Cambridge: Cambridge University Press.

Språkför, nimim. 2021. Har barnet rätt till sitt eget modersmål om det är svenska? *Hufvudstadsbladet* 6.11.2021.

Öhman, N. 2013. *Äidinkielenomaisen ruotsin opetus. Tapaustutkimus ruotsin kielen äidinkielenomaisen oppimäärän opetuksesta Pohjanmaalla ja Uudellamaalla opettajan näkökulmasta*. Pro gradu -tutkielma. Oulu: Oulun yliopisto.

Artikkeliin viittaaminen

Henricson, S., Heittola, S., Björklund, S., Lehti-Eklund, H. & Forsberg, M. (2022). Äiru hoi! Äidinkielenomaisen ruotsin opetus suomenkielisissä peruskouluissa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 13(2).
Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2022/airu-hoi-aidinkielenomaisen-ruotsin-opetus-suomenkielisissa-peruskouluissa>
(<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2022/airu-hoi-aidinkielenomaisen-ruotsin-opetus-suomenkielisissa-peruskouluissa>)